

HİCRETE UZANAN YOL: PAMİR KIRGIZLARI

Malik Kutlu, Bernard Repond, *Hicrete Uzanan Yol: Pamir Kırgızları*, Almatı, 2014, 192 s.

Nazgöl ENTERİ DURHAN*

Gazi Türkiyat, Güz 2014/15: 220-222

Türk Dünyası Belediyeler Birliği tarafından yayınlanmış olan "Hicrete Uzanan Yol: Pamir Kırgızları" adlı kitap Türkçe-İngilizce olarak hazırlanmış ve iki bölümden oluşmaktadır. Daha çok albüm niteliği taşıyan bu kitabın "Afghanistan - the Kirghiz of Pamir, the Road to Exile" adı altında 1993 yılında yayınlanan baskısı da mevcuttur. Yeni baskısındaki çizimler Malik Kutlu, yazılar İsviçreli yazar Bernard Repond, İngilizce çeviriler Cory-Ann Notari-Jaslow, Türkçe çeviriler ise Abdulmetin Keskin ve Danyal Kırgız tarafından yapılmıştır.

Eserde, Taraki Komünist Rejiminin Afgan halkına uyguladığı baskıcı yönetim neticesinde kaçmak zorunda kalan Pamir Kırgızlarının Ulupamir Köyü'ne yaptıkları göç hikâyesinin yanı sıra, yaşam biçimleri ve kültürleri anlatılmaktadır. Olaylar kelimeler yerine daha çok kara kalem çizimleriyle yansıtılmaktadır. Her resmin yanındaki sayfada söz konusu çizimle ilgili açıklamalar da yapılmıştır.

Eserin birinci bölümünün ilk sayfasında resimleri çizen sanatçı hakkında kısa bilgi verilmiştir. Malik Kutlu, sanatını kendi kendine öğrenmiş bir sanatçıdır. Kendisi, Ekim 1978 sürgünü boyunca halkına önderlik yapan, son Kırgız Hanı Rahman Kul'un en küçük oğludur.

Kitabın ikinci ve üçüncü sayfalarında Pamir Kırgızlarının göç haritası gözler önüne serilmiştir. Kitabın ilerleyen sayfalarında ise Pamir Kırgızlarının günlük hayatının yanı sıra düğünleri mercek altına alınmıştır. Bir Pamir Kırgız'ının düğünü, düğünden önceki görüşmeden başlayarak bütün merasimler ayrıntılı olarak resmedilmiş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Kitabın "Sürgün" başlıklı ikinci bölümünün ilk sayfasında Kırgızların son hanı olarak bilinen Rahmankul Han'ın resmi karşımıza çıkıyor. "Pamir Aslanı" veya "Pamir'in Sahibi" olarak tanınan Hacı Rahmankul Han "Han Ailesi"nden gelmektedir. 1942 yılında Hacı Caparkul Han'ın vefatından sonra Pamir Kırgızlarının başına geçmiştir. Kendisi, 1913 yılında Pamir yaylasında Tacikistan'a bağlı Murgap bölgesinde dünyaya gelmiştir. Babası Cabar Kul Han, annesi ise Apida Hatun olup bir öz kız kardeşi bulunmaktadır. Öz annesini ve kız kardeşini

---

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/TÜRKİYE.
nazguldurhan@gazi.edu.tr

kaybettikten sonra, babası Zuhra adında bir başka hanımla evlenmiş. Üvey annesinden de 2 erkek, 2 kız olmak üzere toplam 4 kardeşe sahip olmuştur.

Çocukken baskın güçlerin saldırılarına maruz kalan Rahmankul, birkaç kez ölümden dönmüştür. Kızıl ordunun işgali sırasında babasına ve kendisine zorla zehir içirilmiş ve bu olayda dişlerinin tamamını kaybetmiştir. Ancak bütün bu zorluklara rağmen hayatta kalmış, halkını başarıyla yönetmiştir. Bir taraftan Rusya, diğer taraftan Çin baskısından kurtulmak için Afganistan Kralı ile anlaşmış ve bir süre halkını huzura kavuşturmuştur. "Halkımı kanadı olana ezdirmeyeceğim, gagası olana yedirmeyeceğim" diye bilinen meşhur sözünü bu dönemlerde dile getirmiştir.

Birçok batılı ülke tarafından defalarca vatandaşlığa davet edilmesine rağmen hiçbirininkini kabul etmemiş, gönlü hep kardeş ülke Türkiye'den yana olmuş. 1978'deki baskın sonucunda halkını Kızıl Ordu baskınından kurtarmak için 4500 m. yüksekliğindeki 'Dünyanın Damı' olarak tanınan geçidi geçerek Pamir Yaylası'ndan Van'ın Erciş İlçesi'ne kadar göç etmiş. Türkiye tarafından kendilerine hazırlanan Ulupamir köyüne yerleşmişlerdir.

Hiçbir eğitimi olmayan Rahmankul Han yaşadığı zor şartlara rağmen Arapça, Farsça, Latince ve Türkçe'nin bütün lehçelerini öğrenmiş, elinden hiç düşürmediği küçük bir radyoyla dünya siyasetini takip etmeye çalışmıştır.

İslam'ı tam anlamıyla yaşayan, Kur'an-ı Kerim'i ve dinî bilgileri çocukları ve çevresine bizzat öğreten, çok okuyan geniş kültür sahibi bir insandı. Sahip olduğu manevi değerlerinin yanında, Türklük bilinci de son derece yüksekti. Yerleşim yeri olarak Türkiye'yi seçmesi de bu şuurundan ileri geliyordu. Pamir Kırgızlarının gelenek-göreneklerinin, örf-adetlerinin bugünlere kadar taşınmasında Rahmankul Han'ın rolü büyüktür.

Yaşadığı bütün imkânsızlıklara rağmen sanata, edebiyata ve genel anlamda eğitime önem veren Rahmankul Han, halkını da bu yönde eğitmiştir. Nitekim oğulları Ekber Kutlu ve merhum Malik Kutlu birer heykeltıraş ve ressam olmuşlardır. Ekber Kutlu, halen Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde güzel sanatlar bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

1990 yılında kalp yetmezliği sebebiyle ebediyete intikal eden Hacı Rahman Kul Han'ın halkına son vasiyeti "Allah yolundan ayrılmayın, namazınızı kılın ve Türklüğünüzden asla taviz vermeyin" şeklindedir.

Türk tarihi, dili, yaşam tarzı ve genel anlamda Türkoloji ile ilgilenenlerin yanında, Pamir Kırgızları ve onların gelenek-görenekleri, örf-adetleri konusunda birçok araştırmacının ilgisini çekebileceği bir kaynak niteliğinde olan bu kitabın daha fazla açıklamalı geniş bir baskısını görmek arzusu içerisinde olduğumuzu belirtmek isteriz.

KAYNAKÇA

KUTLU, Malik; REPOND Bernard (2014), *Hicrete Uzanan Yol: Pamir Kırgızları*, Almatı, 192 s.

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/haci-rahman-kul-han-kirgizlarin-efsanevi-son-hani-104866h.htm>

<http://blog.milliyet.com.tr/kirgizlarin-son-hani-rahmankul-han/Blog/?BlogNo=448911>